

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/174681,80-rocznica-powstania-Rady-Pomocy-Zydom-Zegota-organizacji-powolanej-przez-Polak.html>
25.04.2024, 16:34

80. rocznica powstania Rady Pomocy Żydom „Żegota” - organizacji powołanej przez Polaków w celu ratowania Żydów

Data publikacji 02.12.2022

4 grudnia 1942 r. powstała Rada Pomocy Żydom przy Delegaturze Rządu RP na Kraj „Żegota”. W okupowanej Europie była to jedyna oficjalnie afiliowana organizacja powołana w celu udzielania pomocy Żydom. Jej konspiracyjna działalność polegała na znajdowaniu kryjówek, wystawianiu fałszywych dokumentów, dostarczaniu leków oraz wypłacaniu zapomóg finansowych dla ukrywających się Żydów.

20 stycznia 1942 r. w berlińskim Wannsee, podczas narady wysokiej rangi urzędników III Rzeszy, zapadły decyzje w sprawie „ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej”. To sprawiło, że państwo niemieckie zaangażowało cały swój potencjał w mordowanie własnych obywateli pochodzenia żydowskiego i z innych europejskich krajów. Eksterminację rozpoczęto od ziem tzw. Generalnego Gubernatorstwa, skąd w ramach akcji „Reinhardt” do końca 1942 r. do obozów zagłady skierowano 1 850 000 Żydów będących obywatelami polskimi.

22 lipca 1942 r. Niemcy rozpoczęli w Warszawie *Grossaktion* - „wielką akcję” deportacji Żydów z getta do ośrodka zagłady w Treblince. Stanowiła ona część akcji „Reinhardt”, niemieckiego planu zagłady wszystkich Żydów z terenu Generalnego Gubernatorstwa. Kilka tygodni później członkowie Frontu Odrodzenia Polski wraz z pisarką Zofią Kossak-Szczucką

przygotowali odezwę „Protest!”, którą 11 sierpnia nielegalnie kolportowano na ulicach Warszawy. W odezwie pisarka nie godziła się na to, że „w ghetcie warszawskim, za murem odcinającym od świata kilkaset tysięcy skazańców czeka na śmierć. Nie istnieją dla nich nadzieje ratunku, nie nadchodzi znikąd pomoc. [...] To samo co w ghetcie warszawskim odbywa się od pół roku w stu mniejszych i większych miasteczkach i miastach polskich. [...] Świat patrzy na tę zbrodnię, straszliwszą niż wszystko, co widziały dzieje i – milczy. [...] Tęgo milczenia dłużej tolerować nie można. [...] Wobec zbrodni nie wolno pozostać biernym”.

Zofia Kossak-Szczucka wraz z Wandą Krahełską-Filipowicz włączyły się w organizowanie pomocy Żydom. W tym celu prowadziły rozmowy z Pełnomocnikiem Delegatury Janem Piekałkiewiczem, Dyrektorem Departamentu Spraw Wewnętrznych Leopoldem Rutkowskim i Dyrektorem Departamentu Opieki Społecznej Janem Stanisławem Jankowskim, które doprowadziły do powstania Komitetu im. Konrada Żegoty.

4 grudnia 1942 r. Komitet przekształcono w Radę Pomocy Żydom „Żegota”, która podlegała Delegaturze Rządu RP na Kraj. Za pośrednictwem swojego przedstawiciela Witolda Bieńkowskiego czy jego zastępcy Władysława Bartoszewskiego Delegatura Rządu RP sprawowała nad „Żegotą” kontrolę polityczną i organizacyjną.

Na czele Rady Pomocy Żydom stanął Julian Grobelny z Polskiej Partii Socjalistycznej. Rada działała przez swoją centralę w Warszawie oraz komórki organizacyjne w Krakowie i we Lwowie. Dzięki możliwości korzystania z różnych komórek konspiracji polskiej, przepływu finansów z zagranicy oraz współpracy różnych środowisk politycznych (jak np. syjonistów, bundowców, katolików, demokratów, socjalistów czy ludowców) „Żegota” mogła szybko zintensyfikować akcję pomocy Żydom. **W Radzie funkcjonowały różne referaty: legalizacyjny, mieszkaniowy, lekarski, propagandowy czy terenowy. W celu ratowania dzieci żydowskich w sierpniu 1943 r. powołano referat dziecięcy, którego kierowniczką została Irena Sendlerowa.** „Żegota” pomogła w uratowaniu około 1300 dzieci ukrywając ich w polskich rodzinach zastępczych, zakładach opiekuńczych czy klasztorach. Szacuje się, że swoim wsparciem „Żegota” objęła około 12 tysięcy osób, tym samym pozwalając dużej części z nich przetrwać niemiecką politykę eksterminacji.

Tak po latach Władysław Bartoszewski, jeden z działaczy „Żegoty”, oceniał to zjawisko: „W krytycznej sytuacji, po raz pierwszy w historii nowożytnej Polski, przedstawiciele kompetentnych, miarodajnych żydowskich organizacji politycznych różnego odcienia, niejednokrotnie z sobą nawet skłóconych, wspólnie z przedstawicielami demokratycznych

ośrodków polskiego podziemia podjęli działanie na rzecz ratowania ludzi, i ostrzegania, i zbierania materiałów dotyczących zbrodni hitlerowskich, i kontaktów z wolnym światem. Jest to zjawisko, którego nie znam w żadnym innym kraju okupowanej Europy”.

Działająca do początku 1945 r. **Rada Pomocy Żydom „Żegota” była jedyną w okupowanej przez Niemców Europie instytucją państwową ratującą Żydów od zagłady.** Została uhonorowana medalem Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata przyznawanym przez Instytut Pamięci Yad Vashem w Jerozolimie.

W 80. rocznicę powołania Rady Pomocy Żydom „Żegota” zapraszamy na wystawę edukacyjno-historyczną IPN „Żegota» – Rada Pomocy Żydom” zainstalowaną w podziemiach kościoła pw. Wszystkich Świętych w Warszawie, pl. Grzybowski 3/5.

Zapraszamy też do zapoznania się z wybranymi artykułami poświęconymi tej tematyce zamieszczonymi na portalu przystanekhistoria.pl:

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/polacy-ratujacy-zydow/94303,Kto-nie-potepia-ten-przyzwala-Protest-Zofii-Kossak-Szczuckiej.html>

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/okupacja-niemiecka/31531,Rada-Pomocy-Zydom-Zegota.html>

Z kwestiami związanymi z Holokaustem i ratowaniem Żydów przez Polaków możecie Państwo zapoznać się również w materiale filmowym IPN: „Śmierć za ratowanie życia. Dekret o karaniu Żydów opuszczających getto i Polaków im pomagających”
<https://www.youtube.com/watch?v=6k5VXNU8Rxo>

Zagłada Żydów w ramach Akcji Reinhardt była głównym tematem „Biuletynu IPN” nr 6/2017 <https://ipn.gov.pl/pl/publikacje/biuletyn-ipn/40718,Biuletyn-IPN-nr-62017.html>

Do pobrania na naszej stronie, jest również dodatek do „Gościa Niedzielnego” wydany z okazji 75 rocznicy powstania Rady Pomocy Żydom „Żegota”

<https://ipn.gov.pl/pl/publikacje/peryodyki-ipn/dodatki-historyczne-do/43751,Fenomen-Zegoty-75-rocznica-powstania-Rady-Pomocy-Zydom.html>